

GOVERNANÇA I GOVERNABILITAT: UNA PROPOSTA TERMINOLÒGICA

Amadeu SOLÀ

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

«Wise Princes ought not to be admired
for their Government, but Governance.»

STANLEY (1656), *Hist. Philos.* VI, 1701
Oxford English Dictionary, 1989

Al principi dels anys noranta, el terme anglès *governance* esdevingué un escull pertinaç de la traducció política i institucional en gairebé totes les llengües europees. Aquest article es proposa de resumir la qüestió i de situar-la en el marc teòric en què va sorgir, d'explicar una confusió lingüística típica del castellà i el català i de presentar una proposta d'acotament terminològic i conceptual.

El terme *governance*, d'arrel grecollatina, té el seu origen directe en el gal·licisme medieval *gouvernance* (segle XIV).¹ Aquesta dada històrica dóna ja una primera pista per a un intent de traducció en llengües romàniques com el portuguès i el castellà, que han mantingut els gal·licismes històrics equivalents *governança* i *gobernanza*, respectivament.

La simple evidència d'aquest paralelisme històric hauria d'haver evitat especulacions sobre la pretesa novetat del terme anglès i la consegüent dificultat de traducció. És cert que el concepte o, més ben dit, els conceptes que designa el mot *governance*, en el seu ús actual, són nous (en les seves primeres accepcions modernes, és difícil de recular més enllà dels anys setanta del segle XX), però de cap manera no ho és el terme per ell mateix. Com en altres casos en les ciències socials, els teòrics anglosaxons rescataren un mot caigut en desús per dotar-lo de nous continguts. En relació precisament amb aquesta qüestió terminològica, hom ha fet servir l'expressió «vi vell en odres nous»;² d'acord amb la teoria o teories de la governança, caldria més aviat parlar de «vi nou en odres vells».

1. Cf. *Oxford English Dictionary*, 2a ed., 1989.

2. D. DEFERRARI, «Vino viejo en odres nuevos. *Governance* o las tribulaciones de un terminólogo», *Puntoycoma*, núm. 40, Brusselles-Luxemburg, 1996.

La manca de reflexió sobre la vessant etimològica del problema —és a dir, la reactivació d'un gal·licisme històric en desús— ha contribuït decisivament a la deriva de la traducció en les llengües romàniques, amb la lloable excepció del francès. La terminologia francesa té el mèrit indiscutible, i gairebé exclusiu, d'haver detectat i estudiat el problema a temps. La conclusió a què va arribar és prou lògica i raonada: si la teoria econòmica i política anglosaxona havia rescatat un terme antiquat o arcaic, de base llatina (i a més a més procedent del francès), per designar una nova realitat, per quina raó no s'hauria de seguir el mateix procediment i estirar el fil de l'etimologia per mirar de trobar una solució adient?

La proposta que formularen ja fa anys els lingüistes i terminòlegs francesos es basava en la recuperació del mateix mot —*gouvernance*— que s'havia introduït a l'anglès, i també a d'altres llengües com el castellà i el portuguès, a la Baixa Edat Mitjana. Avui, aquella proposta s'ha imposat en el vocabulari especialitzat i el nou terme no resulta gaire més estrany que el seu equivalent anglosaxó.³

Altres llengües han estat menys afortunades i presenten una situació més inestable, per no dir caòtica. Un estudi empíric superficial de la versió espanyola de documents d'organismes internacionals redactats en els darrers deu anys palesa l'existència de traduccions múltiples, i sovint erràtiques, del terme en qüestió. És fàcil elaborar una llista, no exhaustiva, de més d'una quinzena de variants:

administración, administración pública, autoridades, buen gobierno, buena administración, buena gestión de los asuntos públicos, conducción, dirección, ejercicio del poder, función de gobierno, gestión, gestión de los asuntos públicos, gestión pública, gobernabilidad, gobierno, orientación, política de buen gobierno, régimen de gobierno...

3. El rescat de mots arcaics, dotant-los d'un contingut semàntic nou, és un recurs legítim que en alguns casos pot ajudar a fer front als reptes neològics i a la pressió de l'anglès. És prou conegut l'exemple de la reactivació del mot italià *calcio* —el nom tradicional d'un joc florentí de característiques anàlogues— per traduir l'anglicisme cru *football*. (D. VITALI: «La *governance*: un termine adatto per un concetto già notto?», *Inter@lia*, núm. 16, Brussel·les-Luxemburg, 2001.) Cal tenir en compte, així mateix, que l'anglès tècnic i acadèmic recupera sovint, amb un contingut neològic, termes i expressions de l'heretatge llatí, una avinentesa que han de saber aprofitar les llengües romàniques. N'és un bon exemple l'expressió *civil society*, el significat de la qual la teoria política ha reformulat a partir del anys setanta. El nou concepte té les seves arrels en una tradició que, passant per la filosofia política del segle xviii, arriba a l'antiguitat clàssica. Les traduccions *societas civilis*, *société civile*, *società civile*, etc., s'imposen de forma natural en les llengües romàniques en correspondència amb el llatí *societas civilis*. No és tan evident, en canvi, la traducció d'aquest terme en llengües allunyades de la tradició llatina.

L'estudi dels textos catalans ens donaria probablement un resultat força similar.

No hi ha dubte que a la qüestió estrictament lingüística s'afegeix una confusió conceptual notòria que ha acabat d'embolicar el problema en el pla terminològic. La profusió de traduccions més o menys encertades —en alguns casos, molt poc encertades— no respon de cap manera a la necessitat de modular la terminologia per tal de reflectir tot un ventall de matisos i significats diferents, sinó més aviat a la incomprensió del terme original anglès i del seu ús en els supòsits més importants.

Si hom no vol caure en errors greus d'interpretació i, per tant, de traducció, cal triar i sistematitzar amb una certa lògica funcional l'ús del terme *governance*, de tal manera que el trobarem en tres grans àmbits teòrics ben diferenciats:

1. *Corporate governance* com a concepte de gestió empresarial.
2. *Good governance* com a concepte polític neoliberal, especialment en el context de la política de desenvolupament.
3. *Network governance* com a nova forma de governament en xarxa, especialment en el context de la globalització.

1. «CORPORATE GOVERNANCE»

El mot del francès antic que, com hem dit, s'introduí a l'anglès i en algunes llengües romàniques a la Baixa Edat Mitjana, va tenir fortunes diverses en els diferents àmbits lingüístics. En el cas del castellà, no sembla que l'ús actiu del mot *governanza* (*governança* en els textos del segle xv) arribés gaire més ençà del segle xvi.⁴ El terme francès *gouvernance* i el portuguès *governança* es mantingueren, per contra, durant l'Antic Règim amb diferents significats derivats del seu origen etimològic.⁵ L'ús actiu del terme anglès corresponent va sobreviure també almenys fins al segle xvii; després caigué en l'oblit, i fins al segle xix només hi ha constància d'algunes cites cultes.

4. *Governanza* es va incloure per primera vegada a la quarta edició del DRAE (1803) amb la marca «ant.», que indica que havia caigut en desús abans de l'any 1500, i amb la definició «*Lo mismo que gobierno*». Aquesta definició es modificà en edicions successives; per darrer cop el 1970 (19a ed.): «**Governanza**. f. ant. *Acción y efecto de gobernar o gobernarse*.» (Informació procedent de l'Institut de Lexicografia de la Reial Acadèmia Espanyola.)

5. M. DE OLIVEIRA BARATA, «Étymologie du terme 'gouvernance'», Comissió Europea, 2001. P. CORREIA, «La traduction en portugais du terme 'gouvernance européenne'», Comissió Europea, 2001 [document intern]. No hi ha constància de veus equivalents en italià i en català.

Rastrejant retrospectivament els textos anglesos per trobar l'origen de la reactivació moderna del mot *governance*, és difícil de retrocedir més enllà dels anys setanta del segle xx. El terme es presenta de forma aïllada, als Estats Units, en obres molt especialitzades d'economia empresarial, per exemple en textos sobre l'anomenada economia dels costos de transacció, i el seu ús ja apunta cap al significat que es concretarà pocs anys més tard en el context de la gestió de les grans societats. La difusió moderna del mot comença a fer-se evident amb claredat a començaments dels anys vuitanta en l'expressió *corporate governance*, com a instrument de defensa dels interessos dels accionistes de les grans societats enfront de les ofertes d'adquisició hostils.

Es tracta, evidentment, d'un concepte que ha evolucionat i s'ha consolidat en els darrers vint anys en forma de codis adaptats a la realitat de països amb tradicions jurídiques i empresarials diverses. Encara que no té una definició única i universalment acceptada, hom el podria entendre avui com l'estructura i els mecanismes que permeten de dirigir i gestionar una societat, amb l'objectiu d'incrementar-ne el valor i garantir-ne la viabilitat financera, i que defineixen la divisió de poders al si de la societat i regulen, d'una banda, les competències i responsabilitats dels accionistes, del consell d'administració i dels equips gestors i, de l'altra, la responsabilitat de la societat envers els seus empleats i treballadors, els clients, els proveïdors i l'entorn social.⁶

Un dels elements fonamentals de la *corporate governance* és la noció d'*accountability*, un concepte que trobarem en el context polític amb el sentit de 'responsabilitat pública' i que representa una constant en les diferents vessants del debat sobre la governança.

La traducció de *corporate governance* al castellà està condicionada, almenys a Espanya, per la versió oficial del Código de Buen Gobierno (l'anomenat «Codi Olivencia»), que parla de *buen gobierno de las sociedades*.⁷ El terme que s'utilitza a Itàlia és *corporate governance delle imprese*,⁸ a França i al Canadà, *gouvernance d'entreprise*, *gouvernance corporative* i *gou-*

6. *Where were the directors?*, Toronto Stock Exchange, 1994.

7. *El gobierno de las sociedades cotizadas*, Comisión Especial para el Estudio de un Código Ético de los Consejos de Administración de las Sociedades, Madrid, 1998. A Mèxic, el terme usual es *gobierno corporativo*, d'acord amb el *Código de mejores prácticas*, Comité de Mejores Prácticas Corporativas, Mèxic, 1999. Tampoc no falten els textos en què es parla de *governabilidad corporativa*, amb un ús del terme *governabilidad* que criticarem més endavant.

8. COMITATO PER LA CORPORATE GOVERNANCE DELLE SOCIETÀ QUOTATE, *Codice di Autodisciplina*, Borsa Italiana S.p.A., 1999.

vernament d'entreprise;⁹ a Portugal, *governo das sociedades*,¹⁰ i al Brasil, *governança corporativa*.¹¹

2. «GOOD GOVERNANCE»

Si la noció de *corporate governance* neix a principis de la dècada dels vuitanta i defineix una nova forma de dirigir, gestionar i controlar les grans societats, *good governance* és un concepte polític que es desenvoluparà deu anys més tard, concretament a partir de 1989. (Cal dir que aquesta coincidència cronològica amb la caiguda del mur de Berlín no és gens casual.)

Tal com indica l'adjectiu mateix, la noció de *good governance* comporta un judici de valor sobre la gestió dels afers públics d'un país. Pressuposa, com és evident, l'existència del seu contrari: *bad governance*. En gran part de documents polítics i tècnics, aquesta presumpció negativa s'expressa només de forma tàcita, de tal manera que impera en els textos la presència del terme positiu.¹² A l'hora d'interpretar i traduir els originals anglesos, aquest fet ha propiciat sens dubte l'equivalència *governance = good governance*; i, com a conseqüència, la traducció *governance = «bon» govern*.

La *governance*, la governança (bona o dolenta), designa en aquest context, segons el Banc Mundial, el conjunt de tradicions i institucions que determinen l'exercici de l'autoritat en un país. La definició del Banc Mundial i altres definicions en la mateixa línia centren llur atenció en una sèrie d'elements com ara els processos de selecció, control i substitució dels governs; els mecanismes que garanteixen la responsabilitat pública (*accountability*); la capacitat per elaborar i executar polítiques adequades i per garantir una bona administració dels recursos públics; i el respecte, per part dels ciutadans i de l'Estat, de les institucions que regeixen les relacions econòmiques i socials.¹³

9. C. HUYNH-QUAN-SUU, «La gouvernance», Comissió Europea, 2001 [document intern].

10. COMISSÃO DO MERCADO DE VALORES MOBILIÁRIOS, Lisboa, 2001.

11. *Código das Melhores Práticas de Governança Corporativa*, Instituto Brasileiro de Governança Corporativa, 2001.

12. Però tampoc no manquen els exemples explícits d'expressions negatives com *poor governance*, *bad governance*, *very bad governance*, etc.: «[...] *aid sent to foreign countries with poor governance has been a waste of resources*» (D. SAMIDA, «A Hand Out Instead of a Hand Up: Where Foreign Aid Fails», Public Policy Sources, 1999).

13. D. KAUFMANN, A. KRAAY i P. ZOIDO-LOBATÓN, *Governance matters*, World Bank, Policy Research Working Paper núm. 2196, Washington, 1999.

Aquest enfocament està molt lligat, almenys en la seva formulació inicial, a la condicionalitat de l'ajut al desenvolupament i pretén mesurar la governança, així com els seus determinants i les seves conseqüències, de manera sistemàtica i rigorosa. Si abans de la caiguda del Mur la condicionalitat dels ajuts tenia un caràcter purament ideològic o econòmic, a partir del començament dels anys noranta hom elabora, al si d'organismes com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional,¹⁴ una teoria política del desenvolupament que condiona els ajuts al nivell i la qualitat de la governança (*level of governance, quality of governance*). El Banc Mundial, per exemple, fonamenta la seva avaluació en un ventall d'indicadors qualitius (*governance indicators*) que elabora a partir de la mesura empírica de dotzenes d'elements, com ara l'estabilitat política, la criminalitat, l'evasió fiscal, la liberalització dels preus, el grau de burocràcia, el nivell de corrupció dels funcionaris públics, la qualitat dels mitjans de comunicació, la independència del poder judicial o el respecte dels drets humans.¹⁵

Cal inscriure aquesta formulació del concepte de *governança* en el corrent polític neoliberal que pren embranzida als anys vuitanta i es consolida a partir de l'esfondrament de la Unió Soviètica. En aquest marc teòric, el discurs sobre la governança no es limitarà a formular els principis que han de regir l'ajut al desenvolupament, sinó que enllaçarà també amb el debat sobre la crisi de governabilitat (*governability crisis*), que afecta a partir dels anys setanta tant els països en desenvolupament com les societats industrialitzades. Així, institucions com l'OCDE i el Banc Mundial apellen a una interpretació neoliberal de la noció de *governança* per descriure les transformacions a què cal sotmetre el sector públic, també a les societats més avançades. Aquest discurs qüestiona el model d'organització administrativa tradicional, que considera ineficaç i burocràtic, i la primacia de la política sobre l'economia; critica l'excés de regulació i les càrregues fiscals mas-

14. *The Role of the IMF in Governance Issues: Guidance Note*, International Monetary Fund, Washington, 1997.

15. D. KAUFMANN, A. KRAAY, P. ZOIDO-LOBATÓN, «Aggregating Governance Indicators», *World Bank, Policy Research Working Paper* núm. 2195, Washington, 1999. J. HELLMAN, G. JONES, D. KAUFMANN, M. SHANKERMAN, «Measuring Governance, Corruption, and State Capture: How Firms and Bureaucrats Shape the Business Environment in Transition Economies», *World Bank, Policy Research Working Paper* núm. 2312, Washington, 2000. El nou paper polític i, indirectament, legislatiu del Banc Mundial ha generat també una abundant bibliografia crítica que cal emmarcar en el debat sobre la governança: «[...] *the Bank is no longer merely a financial institution; it is a governance and law making institution exercising power through its financial leverage to legislate entire legal regimes and even to alter the constitutional structure of the borrowing countries*» (*The World Bank and Good Governance*, Public Interest Research Group, Nova Delhi).

sa feixugues i propugna la competència, la minimització del paper de l'Estat (*less government and more governance*), la liberalització de l'economia i del sector públic, la introducció de noves tècniques de gestió procedents del sector privat, els processos d'externalització i les restriccions pressupostàries. Un ideari que encaixa de ple amb les propostes que Osborne i Gaebler formularen al principi dels anys noranta amb el lema «*Reinventing Government*».¹⁶

3. «NETWORK GOVERNANCE»

Hom ha descrit el terme polític *governance* com «un mot equívoc, esmunyedis i elusiu».¹⁷ Potser és cert; i potser és precisament aquesta la clau del seu èxit. Segons Mark Bevir i Rod Rhodes, és evident que *governance* significa coses diferents per a diversos grups d'usuaris, i atribueixen aquesta disparitat a l'elaboració del concepte a partir de discursos diferents, i fins i tot contraposats.¹⁸ La realitat sembla donar la raó a Bevir i Rhodes, i això potser ajuda a explicar la proliferació de traduccions erràtiques, i de vegades estrafolàries, del terme en qüestió.¹⁹ En qualsevol cas, es innegable que es tracta d'una eina imprescindible per participar en un debat riquíssim amb múltiples vessants, que abasten des de la política del medi ambient a escala planetària fins a l'elaboració d'una arquitectura institucional per a la Unió Europea del segle XXI. El que no pot fer el traductor, pel mateix desconcert o per passar desapercebut, és desvirtuar o amagar al lector una part del discurs (per exemple, utilitzant traduccions insuficients i edulcorades, com *governació*, *gestió* o *administració*, o viciades i enganývoles

16. D. OSBORNE i T. GAEBLER, *La reinvençió del govern: la influència del espíritu empresarial en el sector públic*, Ed. Paidós, Barcelona, 1994.

17. M. BEVIR i R. RHODES, «Decentering British Governance: from Bureaucracy to Networks», *Paper to a colloquium at the Institute of Governance Studies*, University of California, Berkeley, 9 de març de 2001.

18. M. BEVIR i R. RHODES, «A Decentered Theory of Governance: Rational Choice, Institutionalism, and Interpretation», *Paper to a colloquium at the Institute of Governance Studies*, University of California, Berkeley, 9 de març de 2001.

19. Per exemple a l'editorial del núm. 155 de la *Revista Internacional de Ciencias Sociales*, Unesco, 1998, dedicat a la qüestió de la governança: «*En nuestra versión española, el término en inglés 'governance' y en francés 'gouvernance' se han traducido como 'governalidad' [!]. No obstante, somos conscientes de que no existe todavía unanimidad respecto a la mejor traducción de dicho término. En otros contextos, se han empleado 'gestión de asuntos públicos' o 'buen gobierno'. Conviene que el lector de los siguientes artículos tenga en cuenta esta inestabilidad terminológica.*»

com *governabilitat*); i encara menys escapolir-se de la seva responsabilitat, eludint la traducció o escapçant literalment els textos.²⁰

Una interfície tripartida

Paral·lelament a la formulació purament neoliberal del concepte de *governança*, el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) és a l'origen d'una de les construccions teòriques més interessants i enriquidores. El PNUD defineix la *governança* com un sistema d'estructures institucionals i de normes i mecanismes (formals i informals) que determinen l'exercici del poder, el caràcter de la presa de decisions d'interès públic i l'abast de la participació dels ciutadans. Aquest enfocament posa èmfasi en aspectes com el desenvolupament humà sostenible, la participació democràtica i els mecanismes de consens, i s'adreça directament a qüestions que preocupen els ciutadans, com ara la sanitat, el medi ambient, l'educació o l'habitatge. La teoria neoliberal i la construcció del PNUD tracten, evidentment, una sèrie de punts en comú (divisió de poders, mecanismes de control del poder executiu, responsabilitat pública, enfortiment de l'Estat de dret, independència dels mitjans de comunicació, etc.); però si en el primer cas la teoria de la governança gira entorn de la raó econòmica (primàcia del mercat), en el segon proposa una interfície d'interaccions virtuoses entre tres actors fonamentals: l'Estat, el sector privat i la societat civil.

Aquest model pretén consolidar una estructura integral equilibrada en

20. Malauradament, en els textos sobre la *governança*, la injusta equivalència traductor = traïdor és molt sovint una realitat, fins i tot en documents polítics tan solemnes com la Declaració Ministerial de Malmö:

ORIGINAL: «*We must also intensify our efforts in developing preventive action and a concerted response, including national environmental governance and the international rule of law, awareness-raising and education, and harness the power of information technology to this end. [...] The 2002 conference should review the requirements for a greatly strengthened institutional structure for international environmental governance based on an assessment of future needs for an institutional architecture that has the capacity to effectively address wide-ranging environmental threats in a globalizing world*» (Malmö Ministerial Declaration, First Global Ministerial Environment Forum, 31 de maig de 2000).

TRADUCCIÓ: «*También debemos intensificar nuestros esfuerzos para elaborar una respuesta concertada que abarque el imperio de la ley a nivel internacional, el buen gobierno del medio ambiente nacional, la creación de conciencia y la educación, así como para lograr que el poder de la tecnología de la información sirva a este fin. [...] La conferencia de 2002 debería examinar los requisitos necesarios para una estructura institucional que tenga la capacidad de abordar eficazmente la amplia gama de las amenazas ambientales en un mundo en proceso de mundialización.*» [?]

la qual sura amb força i amb veu pròpia la societat civil. La influència d'aquesta construcció tripartida ha estat decisiva en l'elaboració subsegüent d'un discurs molt més complex, estretament imbricat en el procés de globalització.

Un model reticular evolutiu, holístic i planetari

Seria equivocat suposar que la noció política de *governança* és un simple producte de laboratori deslligat de la realitat. Es tracta, ben al contrari, d'una idea forjada per la necessitat d'entendre, assumir i, finalment, controlar i disciplinar un conjunt de processos econòmics, polítics i socials que emergeixen amb força indeturable a partir de la dècada dels vuitanta. En els darrers deu anys, la idea ha pres cos i s'ha anat afinant en múltiples estudis i amb la crítica mateixa a què ha estat sotmès el concepte. Però el debat no hauria pogut tenir lloc sense una eina terminològica adient: en aquest cas, el terme *governance*, que, des de feia pocs anys, la teoria política anglosaxona tenia a mà en l'àmbit restringit de l'economia empresarial. Podríem dir que el mot adequat es trobava disponible en el moment oportú; i si no hagués existit, hom l'hauria hagut d'inventar.

Els primers esbossos de la governança com un sistema dinàmic i reticular es remunten a mitjan de la dècada dels vuitanta,²¹ però caldrà esperar encara alguns anys fins que la realitat del procés imparabile de globalització en farà un instrument imprescindible de la teoria política. Amb aquest enfocament original, hom intenta copsar tota la dinàmica de les interaccions en un entramat en el qual operen i participen els diferents agents econòmics, polítics i socials.

La teoria de la governança reticular o en xarxa (*network governance*, *governance as networks*) es distancia tant dels models de governament centrats en la primacia del mercat com dels que tenen llur fonament en les estructures verticals i jeràrquiques tradicionals. No es tracta d'una entitat estàtica, sinó d'un procés dinàmic d'organització que crea i recrea nous fluxos d'interaccions reticulars; en la governança en xarxa prevalen les relacions sobre les estructures.

21. Hom considera que el concepte de *governança* fou introduït en el debat polític l'any 1985 per J. R. HOLLINGSWORTH i L. N. LINDBERG, els autors, juntament amb J. C. L. CAMPBELL, de l'obra *The Governance of the American Economy*, Cambridge University Press, 1991. Té un interès més aviat anecdòtic, per la presència molt prematura del terme en el títol d'un llibre polític, *The Governance of Britain*, del líder laborista Harold WILSON, Weidenfeld and Nicholson, Londres, 1976.

D'acord amb R. O. Keohane i J. S. Nye,²² i en el context de la globalització, entenem per governança els processos i institucions (formals i informals) que regeixen i disciplinen les activitats col·lectives. Els poders públics (*government*) representen el component del sistema de què emana l'autoritat i que és la font d'obligacions formals. La governança no és del domini exclusiu dels governs i les administracions públiques, ni tampoc dels organismes internacionals als quals els poders públics estatals fan delegació d'autoritat, sinó que deriva també del sector privat i de la societat civil; de vegades fins i tot sense la participació, o amb una participació mínima, de l'autoritat pública (*governance without government*).

Aquest model evolutiu i reticular reproduceix el trinomi «sector públic / sector privat / societat civil», però estructurat idealment en quatre nivells (*multi-level governance*): global (*global governance*), continental (*regional governance*), estatal (*national governance*) i regional metropolitana (*local governance*).

Es tracta, doncs, d'un model que intenta donar respostes polítiques i organitzatives al ràpid procés de globalització i al repte d'unes societats i unes economies cada cop més interconnectades, denses i complexes, que escapen del control dels mecanismes tradicionals de governament, verticals i jeràrquics, i desborden cada cop més l'Estat «westfalià», basat en els principis de nacionalitat i sobirania vers l'interior i en la regulació del sistema interestatal (dret internacional) de cara a l'exterior.

Des d'aquesta perspectiva, la governança és un concepte holístic i integral que es correspon amb la idea de «societat xarxa»²³ o «societat reticular». Es presenta, així, una arquitectura global —*global* en el sentit d'integració de la totalitat planetària— amb múltiples interfícies horitzontals i verticals, en la mesura en què assumeix i relaciona orgànicament tots els nivells inferiors (*global governance architecture*). A la pràctica, les actuacions i les incidències globals o continentals tenen efectes i conseqüències directes cada dia més evidents en els nivells inferiors; i, inversament, les actuacions i les incidències locals poden tenir manifestacions immediates en tots els nivells superiors. En els últims quinze anys, des de l'accident nuclear de Txernòbil fins a la darrera crisi sanitària a la Unió Europea, passant per la pandèmia de la sida, les successives crisis financeres, la globalització de la criminalitat i la pressió creixent dels fluxos migratoris intercontinentals,

22. R. O. KEOHANE i J. S. NYE, *Power and Interdependence*, 3a ed., Addison-Wesley, 2000.

23. M. CASTELLS, *La era de la informació. Economía, sociedad y cultura*, vol. 2, Alianza Editorial, Madrid, 1998.

ESQUEMA DELS AGENTS I ELS NIVELLS DE GOVERNANÇA

	<i>Sector privat</i>	<i>Sector públic</i>	<i>Societat civil</i>
<i>Global</i>			
<ul style="list-style-type: none"> • marc geogràfic: planeta • pivots geogràfics: ciutats globals (<i>global cities</i>) 	societats globals (<i>global companies</i>), grups transnacionals	institucions i organismes supraestatals, «nova burocràcia global» ²⁴	societat civil global (<i>global civil society</i>), ONG
<i>Continental</i>			
<ul style="list-style-type: none"> • marc geogràfic: regions continentals 			
<i>Estat</i>			
<ul style="list-style-type: none"> • marc geogràfic: estats 	grans empreses i grups nacionals	governos i administracions centrals	societat civil, ONG, associacions i moviments polítics i socials
<i>Local</i>			
<ul style="list-style-type: none"> • marc geogràfic: regions i ciutats 	delegacions regionals i locals, petites i mitjanes empreses	governos regionals i administracions locals	societat civil, associacions ciutadanes

Esquema inspirat en R. O. KEOHANE i J. S. NYE, *Power and Interdependence*, 3a ed., Addison-Wesley, 2000.

s'han multiplicat els exemples concrets d'una realitat a hores d'ara ja indefugible.

Fent referència precisament a la gestió de la crisi sanitària pels governs centrals dels estats membres de la Unió Europea, Fernando Vallespín ha descrit amb paraules molt encertades aquesta «nova forma d'exercici del poder a les societats complexes» en un article titulat «Gobierno, gobernanza y responsabilidad» (*El País*, 20 de gener de 2001):

«[...] eso de gobernar ya no es tan fácil. La política tiene auténticas dificultades para controlar por sí misma ese conjunto de procesos sociales que está lla-

24. L'expressió pejorativa *global bureaucracy* és utilitzada pels detractors del procés de globalització: «Resistance to the corporate brand of globalisation unites left and right. Many at both poles see the WTO as a global bureaucracy whose functionaries are unaccountable to those they govern and whose policies threaten individual rights, undermine community cohesion, and wrest key decisions from local controls» («Showdown in Seattle: Fair Trade versus Free Trade», World News, Inter Press Service, 11/1999).

mada a disciplinar y se ve abocada a entrar en una complicada gestión de las dependencias y conexiones mutuas entre diferentes administraciones e intereses sociales. Por seguir con el ejemplo de las vacas locas, todas las administraciones públicas, desde la UE hasta el municipio más pequeño, están implicadas en alguna deficiencia, pero también las organizaciones ganaderas y muchos productores particulares. La mayoría de los fines sociales no se dejan domar ya por los medios tradicionales y es necesario reajustar la acción del Gobierno a estas nuevas circunstancias.»

En la pràctica política i institucional a nivell intraestatal, els models inspirats en les teories de la governança reticular mostren una sèrie d'elements que contrasten amb les estructures de governament tradicionals; entre altres:

<i>Governament tradicional</i>	<i>Noves formes de governança</i>
Estat vertical, jeràrquic i sobiranista (Estat westfalià, sistema de Westminster)	L'Estat delega sobirania a l'interior i la comparteix a l'exterior
Separació de competències entre nivells geogràfics	Articulació de competències entre nivells geogràfics
Objectius sectorials	Objectius globals
Relació unívoca entre instruments i objectius	Integració i harmonització dels instruments sectorials
Legislació d'aplicació uniforme	Legislació marc

Esquema inspirat en M. JACHTENFUCHS, *The governance approach to European integration*, XVIIIth World Congress of Political Science, Quebec, 1-5.8.2000.

4. GOVERNANÇA I GOVERNABILITAT

La intensitat i la qualitat de les relacions —una part de les quals es basa en normes tàcites de comportament amplament acceptades per tots els agents—, juntament amb factors com l'eficiència, la responsabilitat pública i la legitimitat democràtica, determinaran la capacitat per donar una resposta satisfactòria i funcional als reptes de la globalització i a les demandes canviants de la societat complexa, i condicionaran, per tant, el grau de governabilitat parcial o total del sistema (*governability*). La qualitat de la governança generarà les condicions que faran possible la governabilitat; per

contra, el desajustament entre les demandes de la societat i la resposta d'estructures de governament inadequades crearà situacions d'ingovernabilitat (*ungovernability*). Si bé la relació instrumental és molt estreta, es tracta de dos conceptes que caldria distingir i que, malauradament, les traduccions de textos anglesos han confós molt sovint en castellà i en català.²⁵ (Cal afegir que, en condicions d'aïllament, els sistemes de governació vertical i jeràrquica poden assolir nivells molt elevats de governabilitat amb altres mitjans, per exemple amb un exercici autoritari del poder.)

L'equivalència *governance* = governabilitat és difícilment justificable des de qualsevol punt vista: lingüístic, conceptual o de la tradició de l'ús.²⁶ L'únic argument a favor d'aquest ús espuri podria ser la presència pertinaç d'un error greu de traducció en molts textos polítics publicats en els darrers deu anys, de vegades amb l'aval d'institucions i organismes públics.

25. Per contra, els traductors i terminòlegs francesos han estat sempre molt atents a aquesta dificultat: «*Le terme [governance] n'est pas juridique mais risque d'être souvent entendu pendant les débats de la CDI [Cour Disciplinaire Internationale]. Après s'en être entretenue avec la délégation française, la Section française de traduction de l'UNESCO recommande le vieux mot français 'gouvernance' et exclu 'gouvernement' ainsi que 'gouvernabilité'*», Oficina de les Nacions Unides a Ginebra, ONUG - Droit (et CDI), 9/2000. (Vegeu, a l'Annex, el document de referència núm. 3: *Gouvernance*.)

Al Brasil, on s'ha imposat el terme *governança*, la teoria política ha tingut cura de destriar ambdós conceptes: «*Governabilidade e governança são conceitos mal definidos, frequentemente confundidos. [...] Um governo pode ter governabilidade, na medida em que seus dirigentes contem com os necessários apoios políticos para governar, e no entanto pode governar mal por lhe faltar a capacidade da governança*» (L. C. BRESSER PEREIRA, «A reforma do Estado dos anos 90: lógica e mecanismos de controle», *Documents de debat del CLAD*, Centre Llatinoamericà d'Administració per al Desenvolupament).

26. Cf. M. A. NOGUEIRA, «Democràcia política, governabilidad y representación», *Seminario Internacional Liberalismo y Socialismo: Viejos y Nuevos Paradigmas*, São Paulo, 13-15.4.1993. Al marge de la teoria de la governança i de les traduccions de l'anglès, l'ús de *governabilitat/governabilidad* en textos redactats originàriament en català o en castellà no planteja cap problema i s'ajusta perfectament a la lògica de la llengua i a les definicions dels diccionaris: «Qualitat de governable.» (*Enciclopèdia Catalana*, 1998) / «Cualidad de gobernable: 'La gobernabilidad del Estado'.» (María Moliner, 2a ed., 1998): «El seu govern [...] ha contribuït a la governabilitat de l'Estat espanyol col·laborant, a través de la coalició Convergència i Unió, primer amb els socialistes i després amb el Partit Popular» (Generalitat de Catalunya). «Per facilitar la governabilitat en les corporacions locals, cal reforçar el poder executiu de l'Alcalde i de l'Alcaldesa perquè el dote de major agilitat i autonomia en la seua funció i el faça menys vulnerable a les operacions de transfugisme polític» (Resolucions del 8è Congrés del PSPV-PSOE). «*Cuando un gobierno, en un régimen de libertades aseguradas, no es capaz de mantener la gobernabilidad, está propiciando el miedo y la desesperanza*» (G. PECES-BARBA, *El País*, 2 de maig de 2001). «[...] *El PSOE podría tener la tentación de la alianza con el PNV, con la coartada de sacarle de las garras de EH y asegurar la gobernabilidad*» (*El País*, 3 de maig de 2001).

(Vegeu, a l'Annex, el document de referència núm. 1: *Gobernabilidad*.) Aquesta pràctica és especialment enutjosa perquè crea, en català i en castellà, una lamentable asimetria amb les llengües de l'entorn:

EN:	governance	governability
FR:	gouvernance	gouvernabilité
IT:	governance	governabilità
PT:	governança ²⁷	governabilidade
DE:	Governance	Regierbarkeit
...		...
ES:	governabilidad	governabilidad
CA:	governabilitat	governabilitat

És molt aclaridora la cronologia de l'inici dels debats polítics sobre la governabilitat i sobre la governança, ja que mostra un desfasament d'entre deu i quinze anys entre un i l'altre; de fet, el segon, quan sorgeix, enllaça amb el primer sense que ambdós conceptes es fusionin o es confonguin. El tret de sortida del debat sobre la governabilitat de les democràcies el va donar l'obra de M. Crozier, S. Huntington i J. Watanuki, *The Crisis of Democracy. Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*, University Press, Nova York, 1975.

Cal dir, no obstant això, que darrerament alguns autors i traductors han tingut cura de delimitar ambdós conceptes. És el cas de la jurista uruguiana Beatriz Sosa Martínez en la seva traducció del llibre *La reforma de las Naciones Unidas*: «*La tarea de investigación permite aclarar y comprender el concepto de governance, y lo diferencia nítidamente de gobernabilidad. [...] Sería un error de concepto traducir governance como gobernabilidad.*»²⁸ El mateix opina Roberto Espíndola, expert en relacions entre Europa i Amèrica Llatina i professor universitari al Regne Unit:

«*El término governance [...] es esencialmente distinto de gobierno (bueno o malo) y de gobernabilidad. Gobernancia [sic] es la única alternativa a usar governance.*»²⁹

27. Especialment al Brasil. És també el terme que utilitza la Comissió Europea en la versió portuguesa de tots els documents relacionats amb el Llibre Blanc sobre la governança de la UE.

28. B. SOSA MARTÍNEZ, *La reforma de las Naciones Unidas. Una visión desde el Sur para fortalecer y democratizar a la comunidad internacional*, South Centre - Instituto del Tercer Mundo, 1998. B. Sosa Martínez: «*Governance: la comprensión y la expresión*», *Puntoycoma*, núm. 66, Brusselles-Luxemburg, 2000.

29. Comentari relacionat amb l'article «*Democracia y gobernancia en América Lati-*

És especialment interessant, des d'un punt de vista lingüístic, la versió taquigràfica d'un debat titulat «*Una conversación con Carlos Fuentes*», que la televisió mexicana va retransmetre el 8 de gener de 2000, pel marcat interès de l'escriptor Héctor Aguilar, que moderava el debat, per saber si *governanza* era l'expressió «correcta»:

«Héctor Aguilar: *¿Qué fortalezas ves y qué debilidades encuentras en el problema éste de la gobernanza? Es una palabra extraña gobernanza; es la correcta ¿verdad? En lugar de gobernabilidad es gobernanza.*

»Carlos Fuentes: *Es gobernanza, la palabra castiza.*»³⁰

La Reial Acadèmia Espanyola ha decidit introduir una nova definició a l'entrada **governanza** del seu diccionari:

«*Arte o manera de gobernar que se propone como objetivo el logro de un desarrollo económico, social e institucional duradero, promoviendo un sano equilibrio entre el Estado, la sociedad civil y el mercado de la economía.*»³¹

L'acadèmic Fernando Lázaro Carreter explicava aquesta decisió en un article publicat a *El País* el 7 de gener de 2001:

«*Antes, ese término [gobernabilidad], predicado de alguien o de algo, sólo aludía a la posibilidad o precisión de que fueran obedientes a quien gobierna. Y así, se establecen acuerdos de gobernabilidad si son varios los aspirantes a gobernar. Ya no se trata sólo de esto: el presidente Frei, en 1997, ha-*

---

na», *Situación*, Bilbao, 1996. En el mateix article, el professor Espíndola destaca «*que la palabra 'governancia' es de dudosa existencia en español y que el autor puede ser criticado por usar un anglicismo. Los analistas de habla hispana tienden a usar 'gobernabilidad' para referirse a los conceptos que en inglés se conocen como governance y governability. [...] Con el uso de gobernanza democrática se intenta acotar no que una sociedad sea gobernable, sino que tal sociedad sea capaz de gobernarse a sí misma con el consenso y a través de la participación de sus miembros. Una dictadura puede ser un caso de una sociedad gobernable, pero no muestra la presencia de gobernanza democrática.*»

30. Canal 2, Zona Abierta, Programa 16, 8 de gener de 2000. En un article titulat «La nueva izquierda» i publicat a *El País* el 4 de febrer de 2000, l'escriptor mexicà afirmava que «*la gobernanza de los movimientos de centroizquierda en la mayoría de países europeos representa, ciertamente, una reacción contra ambos dogmatismos*» [el del socialisme real i el de la llibertat sense límits del mercat] i es referia a «*las metas de primacía política y gobernanza de la globalidad que propone la izquierda reformista*». En ocasions anteriors, havia utilitzat el terme *governancia*; per exemple, en un acte solemne al Senat de la República de Mèxic (*Discurso de Carlos Fuentes*, Senat de la República, Coordinación General de Comunicación Social, Sessió Solemne de l'H. Cambra de Senadors celebrada el dijous 7 d'octubre de 1999).

31. Decisió del Ple de la Reial Acadèmia Espanyola de 21 de desembre de 2000.

blaba de otra cosa cuando “planteó como base de la Cumbre Iberoamericana la gobernabilidad, es decir, una democracia que responda a los problemas de sus ciudadanos, una democracia honesta y una democracia eficiente”. Se trata de una acepción con menos de diez años de vigencia, engendrada a escote por los innumerables organismos internacionales que circundan el mundo, y acuñada en inglés como governance. Con tantos zoospermos en su sangre, nada debe extrañar que su significado sea un tanto ambiguo. Según el Banco Mundial, la governance es “el modo como se ejerce el poder en la gestión económica de un territorio y de los recursos para su desarrollo”. Pero hoy, según leo, no quiere ser sólo simple gestión del sector público, y muchos la conciben como la “capacidad de una sociedad para trazar y lograr objetivos”; sus agentes no son los gobiernos sino las sociedades, tanto nacionales como internacionales. De ahí, su imprescindible carácter democrático. [...] Los funcionarios de habla hispana intentaron diversas traducciones de esos términos (gestión pública, buen gobierno, gobernabilidad participativa, y varias más), aunque los más potentes lanzaron gobernabilidad a secas, versión “conscientemente problemática”, según uno de ellos, pero triunfante, por ahora, como nombre de la esquivia noción. Y he aquí que, en la última Cumbre de Estados Americanos, nuestro gobierno signó sin rechistar lo de gobernabilidad, añadiendo a la firma la acostumbrada higa cuando se trata oficialmente de asuntos idiomáticos. Porque diversos traductores habían caído ya en la cuenta de que el español disponía del galicismo medieval gobernanza, pariente visual cercana de governance y del francés gouvernement. El término se ha ido abriendo paso en los últimos meses. [...] Ante tal caos, la Academia ha acogido el último vocablo, y, en el Diccionario, remitirá a él gobernabilidad: es el modo de expresar su preferencia por el primero.»

En els documents relacionats amb la governança de la Unió Europea, el Servei de Traducció de la Comissió ha decidit seguir la terminologia acadèmica. Altres organismes internacionals, com ara l'Organització Mundial de la Salut, també han adoptat el terme *governanza*.

5. GOVERNANÇA I GOVERNAMENT

Alguns autors han proposat *governament* o *governació* —en castellà, *gubernación*— com a traducció de *governance*. Es tracta, no cal dir-ho, d'una solució molt més encertada que l'espúria *governabilitat*, però clarament insuficient. (Vegeu, a l'Annex, el document de referència núm. 2: *Ejercicio del gobierno y gobernanza*.) Fernando Vallespín proposava de suplir aquesta

insuficiència amb l'expressió «*nueva gobernación*»,³² la qual, a més de no ser gaire pràctica (caldría dir, per exemple, *buena nueva gobernación?*), té l'inconvenient d'allunyar gràficament el castellà de la solució original anglesa i de les traduccions francesa i portuguesa (Brasil).

La governança en italià i en català

Pel que fa al català, la situació és molt similar a la del castellà, amb una diferència: la veu *governança* no sembla tenir cap tradició històrica. El català es trobaria, doncs, teòricament, en la mateixa posició que l'italià. En relació amb la terminologia del Llibre Blanc sobre la governança de la Unió Europea, l'Accademia della Crusca va proposar el neologisme *governanza*,³³ però el Servei de Traducció de la Comissió decidí optar per l'anglicisme cru *governance*, en correspondència amb la pràctica acadèmica i dels mitjans de comunicació italians i amb el fet que l'italià és una llengua extremadament permeable als anglicismes. (Un estudi del diari d'economia *Il Sole 24 ore*, un dels més prestigiosos d'Itàlia, va permetre de detectar el mot *governance* en 286 ocasions en tres mesos.) L'italià no presenta en cap moment la confusió *governance/governabilità*. Quant a l'actitud davant de la penetració de l'anglès, caldría equiparar el català més aviat amb el francès, el portuguès i el castellà. La creació d'un neologisme amb el sufix *-ança*, molt comú en català, respecta el sistema fonètic i s'emmotlla al geni de la llengua. Ens acosta, a més a més, a les solucions neològiques del francès, el castellà i el portuguès (Brasil).

32. F. VALLESPÍN, «La sociedad ya no se deja moldear por el Estado vertical y jerárquico», *La Jornada*, Mèxic, 29 de novembre de 2000.

33. «[...] le suffissazioni in -anza e -enza che indicano nozioni astratte derivanti da partici (abbondanza, ordinanza, rimembranza - conoscenza, intelligenza, obbedienza ecc.) sono tuttora creativi: si pensi a *varianza* (1940), *conduttanza* (1956), *deportanza* (1974), *committenza* (1982), *tutti termini usati in settori particolari con significati univoci, come si richiede ai termini tecnici. Piuttosto che usare il termine inglese, riterrei opportuno adottare la forma italiana "governanza", legittimata dagli esempi sopra riportati, perfettamente in regola con il sistema fonetico italiano e la formazione di neologismi, e che non dà adito a equivoci nell'ambiente d'uso*» (Accademia della Crusca, segons Anna FINI, «Translating 'governance' into Italian», Comissió Europea, 2001 [document intern]).

6. CONCLUSIÓ

El terme polític *governance* fa referència a una realitat original i complexa. La seva traducció hauria de ser genuïna i transparent respecte al terme anglosaxó. No correspon al traductor pronunciar-se sobre la pertinència dels diferents discursos i teories sobre la governança; això és competència dels polítics, els experts, els actors interessats i, en darrera instància, els ciutadans. El traductor té el compromís d'oferir, quan s'escau, eines i recursos que no traeixin els textos originals i facilitin la comunicació i el debat interlingüístics. La solució CA: *governança* / ES: *gobernanza* sembla la més adient, ja que ens acosta gràficament (i, en el cas del castellà, etimològicament) al terme original anglès i estableix un paral·lelisme lingüístic i històric molt avinent amb l'anglès mateix i amb el francès i el portuguès.

PROPOSTA TERMINOLÒGICA: QUADRE D'EQUIVALÈNCIES³⁴

EN	FR	ES	CA
<i>governance</i>	<i>gouvernance</i>	<i>gobernanza</i>	<i>governança</i>
<i>good governance</i>	<i>bonne gouvernance</i>	<i>buena gobernanza</i>	<i>bona governança</i>
<i>global governance</i>	<i>gouvernance globale</i>	<i>gobernanza global</i>	<i>governança global</i>
<i>governability</i>	<i>gouvernabilité</i>	<i>gobernabilidad</i>	<i>governabilitat</i>

ANNEX

DOCUMENT DE REFERÈNCIA NÚM. I

Gobernabilidad

Text enviat per Daryl Collard, ex cap del Servei de Traducció del Banc Interamericà de Desenvolupament, a la llista de traducció Translist el 31 de març de 1999

Subject: [translist] Re: Gobernabilidad the Inter-American Development Bank in Washington.

The subject of «governance» came into fashion a few years ago, while I was still head of the translation service at I remember that the into-Spanish translators at the Bank discussed the term at length, and came up with all

34. En l'àmbit exclusiu de la terminologia política.

sorts of elegant solutions involving such words as «gobierno», «gobernanza», and «administración», or perhaps a paraphrase, depending on the context. But, as our interpreter colleagues down the hall promptly informed us, the native speakers of Spanish in the meeting rooms were invariably using the word «governabilidad». And very soon we found that when we didn't use «governabilidad» in our documents as the direct equivalent of «governance», we got complaints.

In an attempt to defend our use of «gobierno», «governanza», and so forth, I had a long chat with the chief of the division concerned with civil society and governance issues - a native speaker of Spanish, from Venezuela. He insisted that «governabilidad» was being used in Spanish as the equivalent of «governance», and was even able to show me copies of some academic papers, in

Spanish, using this detested word.

So we gave up, held our noses, and accepted that «governabilidad» had indeed become part of the accepted jargon. And we started seeing it everywhere, spontaneously occurring in Spanish. As [X.X.] has pointed out, it was even used a couple of years ago (at several occurrences) in the Declaration of Santiago, issued at the end of the Ibero-American summit, a gathering of heads of state which has no English-speaking participants. Alas, the «governance»/«governabilidad» equivalence has become entrenched [...], and I fear the only people who still question it are professional linguists. I really hate to admit defeat, but in this case - with the exception of certain specific coinages such as the title [Y.Y.] found - I'm afraid the battle has been lost.

Daryl COLLARD

DOCUMENT DE REFERÈNCIA NÚM. 2

Ejercicio del gobierno y gobernanza Observaciones sobre la propuesta «governación»

(Del dossier sobre la traducció del terme *governance*,
Servei de Traducció de la Comissió Europea)

El debate sobre la *governance* llega, en su vertiente lingüística, con diez años de retraso: un testimonio más del abismo que se abre entre las altas esferas especulativas de la lengua y la realidad de los problemas lingüísticos a ras de suelo.

La traducción del término en el sentido sociopolítico que caracteriza un

determinado sistema o forma de gobierno se ha emboscado básicamente por dos razones: 1) por la demora en reconocer la existencia de la teoría política que define un concepto original, por nebuloso que pueda parecer, o incluso ser; 2) por interpretaciones apagadas a un juicio de valor en torno a la noción tradicional de gobierno («buen»

gobierno) o corrompidas por desvíos conceptuales evidentes («governabilidad»).

La acción y efecto de gobernar (gobierno, gobernación), el ejercicio del gobierno (gobernación) y la cualidad de gobernable (governabilidad) son nociones relativamente claras. La idea holística de gobernanza se define por contraste con las estructuras y el ejercicio del gobierno en su forma jerárquica y tradicional y exige, como reconoció oportunamente y con gran acierto la lengua francesa, una terminología especializada y transparente que no se preste a interpretaciones ambiguas o viciadas.

Si la gobernanza es el timón más la confianza, como postulan los teóricos de la reforma institucional de la Unión Europea, la gobernación representa el manejo del timón en su sentido general y tradicional; es decir, sin atender nece-

sariamente a las exigencias propias de la noción de gobernanza, a saber: democracia, transparencia, eficacia, responsabilidad pública (*accountability*), participación de la sociedad civil y, muy especialmente, interacción y consenso entre los diferentes niveles y esferas de poder (primacía de las relaciones sobre las estructuras). Sin ir más lejos, el Ministerio de la Gobernación que encontramos como ejemplo en el DRAE tenía mucho que ver con las estructuras y el ejercicio del gobierno, pero muy poco con la moderna idea de gobernanza, por muy elevado que fuera el grado de gobernabilidad que procuraba el mencionado Ministerio. El uso de «gobernación» como versión española de *governance* no resuelve ni desbroza el problema y añade un poco más de confusión.

A. SOLÀ
Noviembre de 2000

DOCUMENT DE REFERÈNCIA NÚM. 3

Governance

Definició de l'Office de la langue française, Canadà, 1999

gouvernance n. f. Déf. : Art ou manière de gouverner qui vise un développement économique, social et institutionnel durable, en maintenant un sain équilibre entre l'État, la société civile et le marché économique.

Note: Les unités périphrastiques suivantes - bonne conduite des affaires publiques, gestion rationnelle des affaires publiques, bon gouvernement,

bonne administration - s'apparentent à la notion de «gouvernance», sans toutefois en couvrir totalement le sens. La gouvernance implique une nouvelle philosophie de l'action publique qui consiste à faire du citoyen un acteur important du développement de son territoire. L'État est vu comme un « écosystème » mettant en jeu une pluralité de dimensions - sociale, environnementa-

le, urbanistique, économique, politique, etc. - et une pluralité d'acteurs, en interactions complexes. Dans un

contexte de mondialisation, la gouvernance peut impliquer, entre autres intervenants, plusieurs États.

—abstract / resumen—

GOVERNANCE AND GOVERNABILITY:
A TERMINOLOGICAL PROPOSAL

Amadeu SOLÀ

The English terms *governance* and *governability* have taken on a new meaning and their Catalan and Spanish translations are still being debated. The term *governance* comes from the French (14th century) and has been adopted by the other Romance languages. The controversy unleashed in Spanish-speaking countries and the confused translation of these concepts (normally the term *governabilidad* is used for both meanings) may be explained by the difficulty of precisely defining the two concepts and by the short history of both.

Governance appeared at the end of the 20th century, first in the term *corporate governance*, the structure and mechanisms that enable the direction and management of a company with a view towards increasing its value and guaranteeing its financial viability. In 1989, the term *good governance* was used for the first time. *Good governance* defines the ensemble of traditions and institutions that make it possible to exercise authority in a country, thereby ensuring proper management of public resources. Since 1989, the system of international aid has conditioned gover-

GOBERNANZA Y GOVERNABILIDAD:
UNA PROPUESTA TERMINOLÓGICA

Amadeu SOLÀ

Los términos ingleses *governance* y *governability* tienen un nuevo sentido en la actualidad y su traducción al catalán y al castellano sigue en discusión. El vocablo *governance* en sí proviene del francés (siglo xiv) y fue adoptado por las demás lenguas románicas. La polémica desencadenada en los países de habla hispana y la traducción confusa de estos conceptos (normalmente se utiliza *governabilidad* para ambas acepciones) se puede explicar por la dificultad de definir con exactitud los dos conceptos y por la corta historia de los mismos.

Governance aparece a finales del siglo xx, primero como *corporate governance*, estructura y mecanismos que permiten dirigir y gestionar una empresa con el objetivo de aumentar su valor y garantizar su viabilidad financiera. En 1989 se utiliza por primera vez el término *good governance*, que define el conjunto de tradiciones e instituciones que determinan el ejercicio de la autoridad en un país asegurando una buena administración de los recursos públicos. A partir de 1989 el sistema de ayudas internacionales ha condicionado la gobernanza, y se habla de *network gover-*

nance, and mention has been made of *network governance*, the global, neoliberal system in which the economy takes precedence over politics and where civil society must take on an active role. The quality of governance generates the conditions that make governability possible.

The advantage of the Spanish terms *gobernanza* and *gobernabilidad* is that they clearly define these two new political-economic realities, avoid confusion and are the same words that are used in French, Italian and Portuguese.

nance, el sistema global de carácter neoliberal en el que la economía prima sobre la política y la sociedad civil debe asumir un papel activo. La calidad de la gobernanza genera las condiciones que hacen posible la gobernabilidad.

Los términos *gobernanza* y *gobernabilidad* tienen la ventaja de que definen claramente estas dos nuevas realidades político-económicas, evitan cualquier confusión y son las mismas palabras que se utilizan en francés, italiano y portugués.